

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

**МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 10-251М групи
заочної форми навчання

Спеціальності 281 Публічне управління
та адміністрування

Освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування»

Топчій А.С.

Керівник: д.е.н., доц. Макаренко С.М.

к.е.н., доц. Євтухова С.М.

Рецензент: начальник управління з питань
децентралізації та розвитку громад

Херсонської обласної державної адміністрації

Родіонова І.М.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	6
1.1. Сутність і значення конкуренції в умовах реалізації нової регіональної політики.....	6
1.2. Особливості визначення рівня спроможності територіальних громад.....	10
1.3. Бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РІВНЯ СПРОМОЖНОСТІ БЕРИСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ...	19
2.1. Загальна характеристика Бериславської міської територіальної громади.....	19
2.2. Особливості розроблення програмних документів, направлених на зростання конкурентоспроможності територіальної громади.....	25
2.3. Сучасний стан розвитку житлово-комунального господарства у Бериславській міській територіальній громаді...	31
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	38
3.1. Сучасні методи визначення проблемних складових у розвитку територіальних громад.....	38
3.2. Інвестиційні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади.....	44
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що у сучасних умовах децентралізації влади та створення об'єднаних територіальних громад органи місцевого самоврядування зіштовхнулися із ситуаціями повної невизначеності щодо ефективності функціонування комунальних підприємств, діючих на території приєднаних територіальних громад. Як наслідок, виникла проблема щодо запровадження обґрунтованої методики оцінювання, яка б дозволила виявити слабкі місця у діяльності відповідних комунальних підприємств та обґрунтувати доцільність залучення додаткових джерел фінансування у їх розвиток як основи для зростання загального рівня конкурентоспроможності територіальної громади.

Моделі розвитку територіальних громад розглянуті у працях вітчизняних та зарубіжних науковців і експертів, серед яких варто відзначити Л. Бальцерович, Р. Білик, Г. Борщ, В. Вакуленко, З. Варналій, Н. Гринчук, Ю.Дехтяренко, В. Захарченко, О. Ігнатенко, С. Макаренко, Н. Олійник, Е. Собчак, Н. Тюхтенко та інших. Незважаючи на вагомий напрацювання залишаються проблемні питання щодо запровадження обґрунтованих методичних підходів стосовно визначення проблемних складових у розвитку територіальних громад та розробки інвестиційних механізмів фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади. Зазначене визначило актуальність теми дослідження, її завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Херсонського державного університету за темою «Формування системи управління соціально-економічним розвитком регіонів» (номер державної реєстрації 0120U104361).

Метою кваліфікаційної роботи (проєкту) є дослідження теоретично-методичних засад розробки механізму забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань** як:

- визначити сутність і значення конкуренції в умовах реалізації нової регіональної політики;

- дослідити особливості визначення рівня спроможності територіальних громад;

- визначити бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади;

- дослідити стан розвитку Бериславської міської територіальної громади;

- визначити особливості розроблення програмних документів, направлених на зростання конкурентоспроможності територіальної громади;

- оцінити сучасний стан розвитку житлово-комунального господарства у Бериславській міській територіальній громаді;

- обґрунтувати доцільність використання сучасних методів визначення проблемних складових у розвитку територіальних громад;

- запропонувати інвестиційні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади.

Об'єктом дослідження є рівень конкурентоспроможності Бериславської міської територіальної громади.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні аспекти розробки механізму забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад.

В роботі застосовувалися загальні **методи** дослідження: метод логічного узагальнення та абстрагування (теоретичні узагальнення, формулювання висновків); економіко-математичний – для дослідження

впливу визначеної групи показників на індекс конкурентоспроможності комунального підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- розроблено пропозиції щодо удосконалення процесу оцінювання конкурентоспроможності комунальних підприємств та визначення проблемних складових у розвитку територіальних громад.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані науково-практичні рекомендації можуть бути використані у діяльності Бериславської міської територіальної громади при оцінюванні конкурентоспроможності комунальних підприємств та визначенні проблемних складових у розвитку територіальної громади.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження апробовані у Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки» (24-25 листопада 2021 року, м. Луцьк). За підсумками конференції опубліковано збірник тез доповідей.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Сутність і значення конкуренції в умовах реалізації нової регіональної політики

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства існує величезна кількість трактувань терміну «конкуренція». Як економічна категорія під конкуренцією слід розуміти економічну боротьбу, суперництво між відокремленими учасниками ринку щодо надання послуг, виробництва продукції, виконання робіт з метою задоволення власних інтересів та інтересів потенційних споживачів. З точки зору теоретичних основ самого явища, конкуренція є проявом об'єктивних процесів у діяльності досліджуваного об'єкта (суб'єкта) та проявляється у впровадженні комплексу заходів щодо зниження загального обсягу витрат, пов'язаних з наданням відповідних послуг, виробництвом продукції та виконанням робіт з одночасною максимізацією рівня задоволеності потреб відповідної групи споживачів. Сама ж боротьба, суперництво при цьому виступає у якості видимої її частини, предмету розгляду в економічних доктринах.

Найбільш розповсюдженні наукові підходи до визначення сутності поняття «конкуренція» відображені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення сутності поняття «конкуренція»*

Вчений	Визначення поняття «конкуренція»
Азоєв Г.Л., Зав'ялов П.С., Райзберг Б.А.	Економічний процес взаємодії, взаємозв'язку й боротьби між виступаючими на ринку суб'єктами з метою забезпечення кращих можливостей реалізації продукції (послуг) для задоволення різноманітних потреб споживачів.

Продовження табл. 1.1

Вчений	Визначення поняття «конкуренція»
Кіперман Г. Я.	Процес взаємодії, взаємозв'язку й боротьби суб'єктів при реалізації продукції (наданні послуг), економічне суперництво за найбільш вигідні умови.
Макконнел К.Р., Брю С.Л.	Наявність на ринку більшої кількості незалежних споживачів і суб'єктів господарювання, та можливість для них вільно входити на ринок і залишати його.
Маршалл А.	Змагання однієї людини з іншими, особливо при реалізації продукції чи наданні послуг.
Спірідонов І.А.	Економічний процес взаємодії, взаємозв'язку й боротьби між виступаючими на ринку суб'єктами з метою забезпечення кращих можливостей для надання послуг, виробництва продукції, виконання робіт з метою максимізації рівня задоволеності потреб споживачів.
Перцовський Н.І.	Процес управління суб'єктом власними конкурентними перевагами для досягнення своїх цілей у боротьбі з конкурентами, за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб у межах законодавства або в природних умовах.
Фатхутдінов Р.А.	Змагання суб'єктів, коли їхні самостійні дії ефективно обмежують можливість кожного з них односторонньо впливати на загальні умови обігу товарів, надання послуг на відповідному сегменті ринку.
Юр'єва Т.В.	Змагання між суб'єктами за найбільш вигідні сфери вкладання капіталу, джерела сировини.

*Джерело: узагальнено автором на підставі [14]

Проведений аналіз у таблиці 1.1 свідчить про те, що серед вчених немає спільних поглядів стосовно трактування сутності регіональної конкурентоспроможності, а конкурентоспроможність територіальної громади взагалі не розглядається.

Аналіз вітчизняних та міжнародних практик й наукової літератури свідчить про те, що конкурентоспроможність базової адміністративно-

територіальної одиниці (комуни, гміни, громади тощо) можна визначити за допомогою факторів, сукупність яких наведена на рис. 1.1.

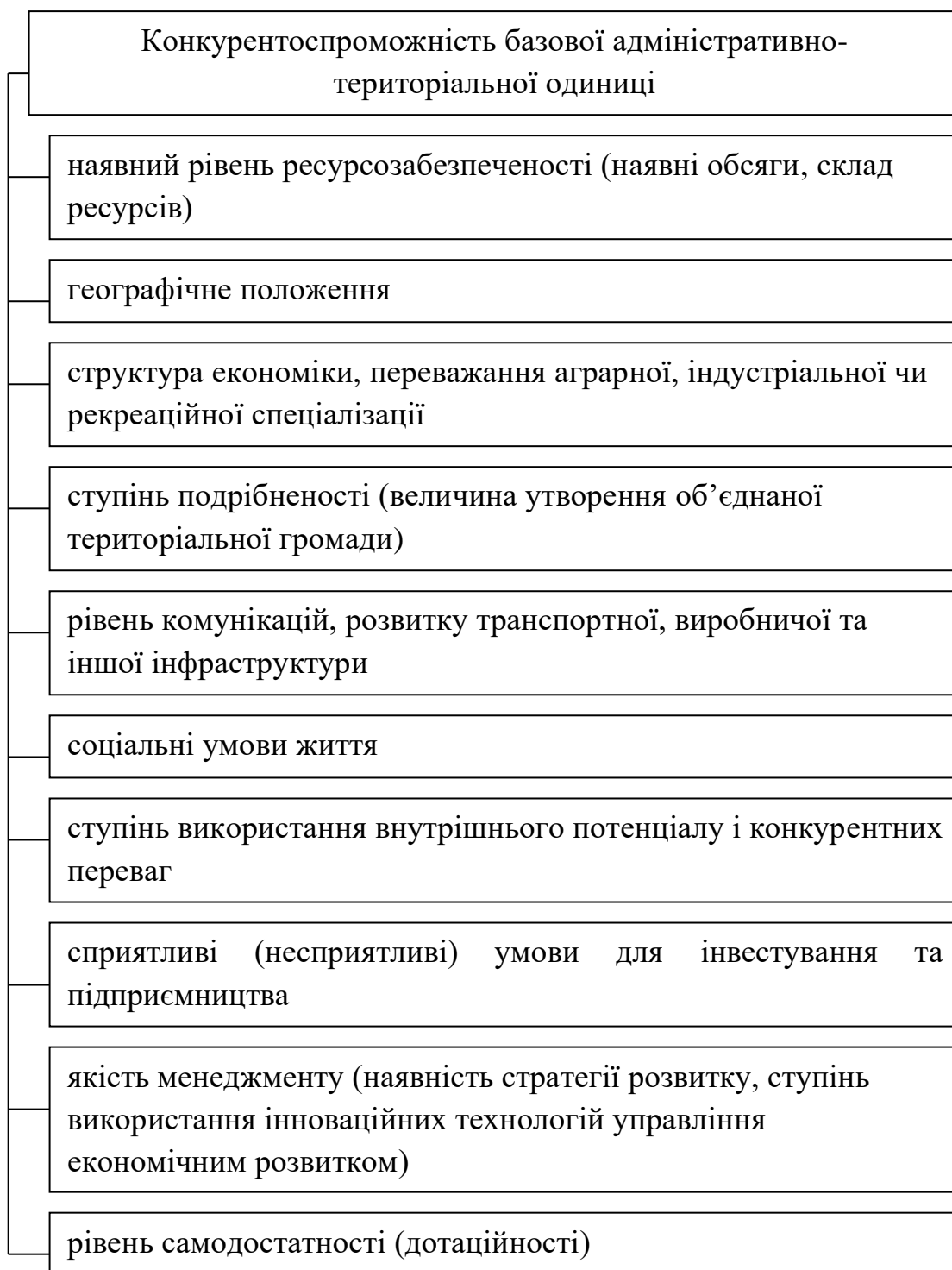

Рис. 1.1. Основні фактори впливу на рівень конкурентоспроможності базової адміністративно-територіальної одиниці*

*Джерело: узагальнено автором на підставі [3]

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що конкурентоспроможність об'єднаної територіальної громади можна розглядати як:

– безпосередню конкурентоспроможність самої об'єднаної територіальної громади – тобто здатність її економічної складової забезпечити соціально-економічний та культурний розвиток при оптимальному використанні наявних ресурсів та мінімізації обсягів зовнішніх запозичень; забезпечити самодостатність наявних ресурсів для перманентного розвитку; проявляти стійкість до змін в економічному, соціальному та політичному середовищі, вміти адаптуватися до наявних ситуацій з мінімальними втратами для розвитку місцевої громади; забезпечити перманентне, безперервне виконання Стратегії та Програм соціально-економічного розвитку, направлених на розвиток конкурентних переваг громади та зростання рівня її економічної безпеки. Тобто забезпечити активізацію і розвиток наявних конкурентних переваг, та запровадити комплекс заходів щодо маркетингу території і визначення її унікальності не лише у порівнянні з іншими територіальними громадами області, а й у Всеукраїнському масштабі;

– конкурентоспроможність територіальної громади у порівнянні з іншими територіальними громадами, розташованими на території відповідної області – тобто здатність займати лідируючі позиції у певних аспектах діяльності, досягати прогнозованих цілей і ефективно використовувати власний ресурсний потенціал;

– конкурентоспроможність територіальної громади у Всеукраїнському та Міжнародному масштабі – тобто здатність за певними аспектами діяльності займати лідируючу позицію на відповідному сегменті ринку [3].

Соціально-економічні проблеми у діяльності територіальних громад, що виникли у зв'язку з подрібненістю та низьким рівнем

самодостатності були вирішені шляхом стимулювання до здійснення добровільного об'єднання територіальних громад в Україні (Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад») [32].

1.2. Особливості визначення рівня спроможності територіальних громад

Постановою Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2015 року № 214 було затверджено Методику формування спроможних територіальних громад. Вказана Методика визначає порядок розроблення перспективного плану формування територій громад Автономної Республіки Крим, області та умови формування проєктних спроможних територіальних громад [33].

Формування спроможних територіальних громад здійснюється у послідовності, наведеній на рис. 1.2.

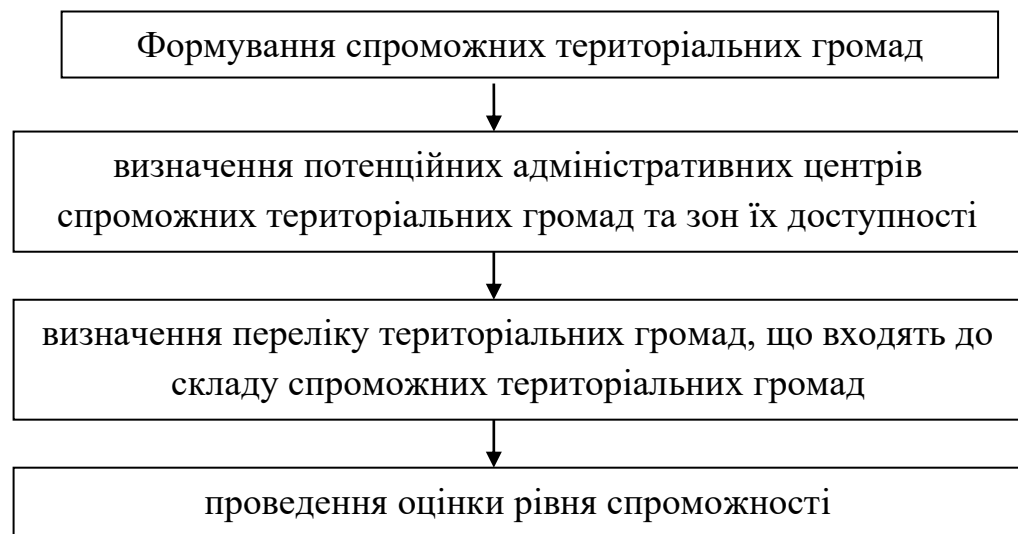

Рис. 1.2. Послідовність формування спроможних територіальних громад*

*Джерело: побудовано автором на підставі [33]

Основні складові, які враховуються при визначенні рівня спроможності територіальних громад, відображені на рисунку 1.3.

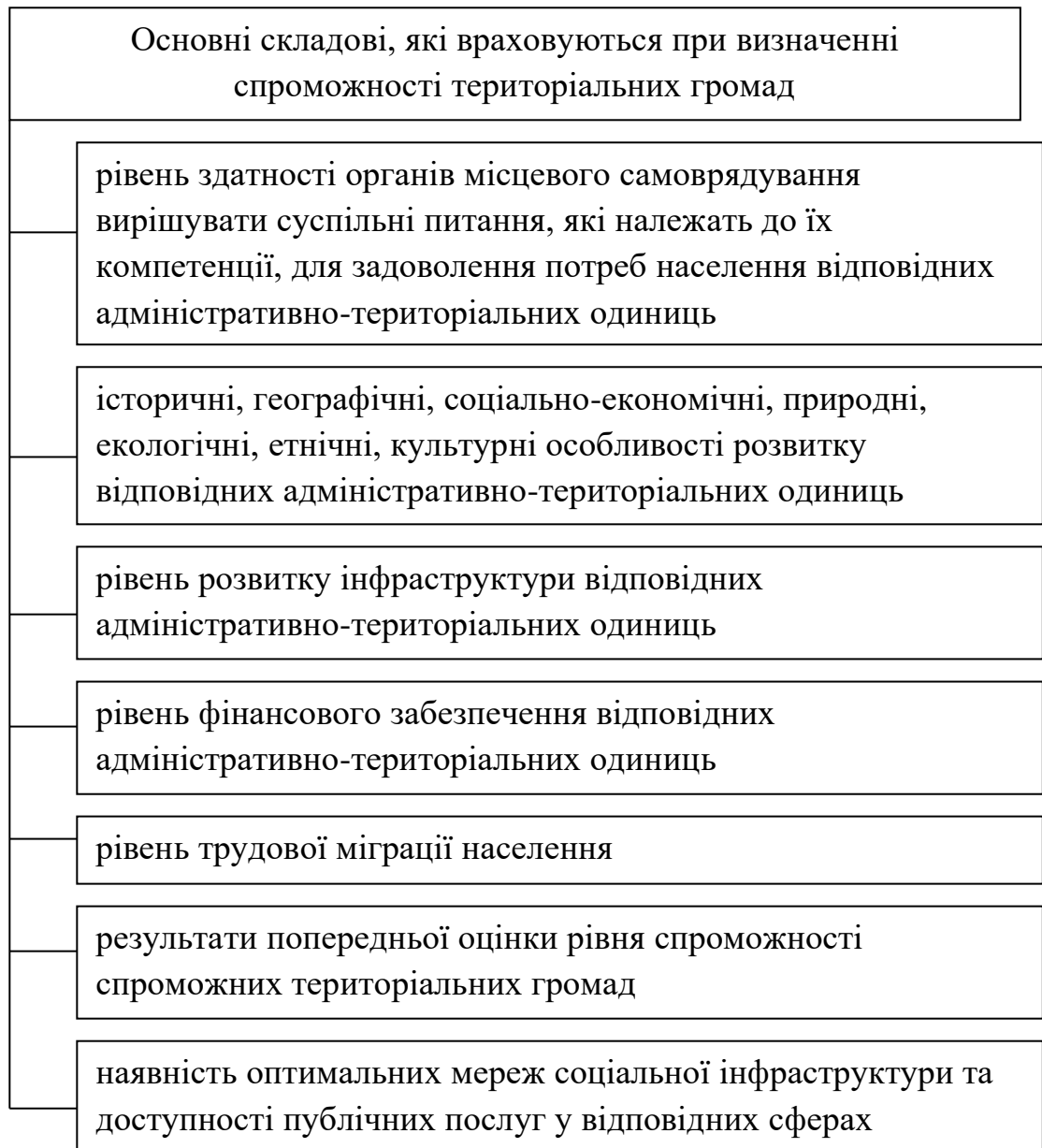

Рис. 1.3. Основні складові, які враховуються при визначенні спроможності територіальних громад*

*Джерело: узагальнено автором на підставі [33]

Фінансові ресурси є одним із надзвичайно важливих видів ресурсного забезпечення функціонування та розвитку громади. Зазначене пов'язано також і з тим фактом, що на сьогодні можливостей отримання фінансових ресурсів в об'єднаній територіальній громаді є величезна кількість. При цьому необхідно забезпечити їх класифікацію за джерелами походження, визначити особливості, здійснити розгляд альтернативних джерел мобілізації ресурсів з урахуванням наявних

факторів обмеження та можливих способів їх використання відповідно до механізму, передбаченого чинним законодавством.

Також потрібно враховувати й той факт, що для забезпечення потреб об'єднаної територіальної громади можуть бути залучені фінансові ресурси з різних джерел та від різних учасників, зокрема, від місцевих та центральних органів влади, приватних суб'єктів господарювання, фінансових установ та неурядових організацій, а також від іноземних держав та міжнародних фінансових організацій. Таким чином, доцільно здійснювати класифікацію фінансових ресурсів за критеріями, що характеризують їх територіальне походження, регулярність використання, економічний зміст, а також спосіб залучення [33].

Реалії сьогодення свідчать про те, що більшість залучених фінансових ресурсів мають внутрішнє походження. Фінансові ресурси такі як інвестиції у розвиток суб'єктів господарювання, які зареєстровані на території відповідної територіальної громади, благодійна безповоротна допомога можуть надходити одночасно як від відповідних суб'єктів господарювання, зареєстрованих на території громади, так і від підприємств, установ та організацій, які знаходяться за її межами.

До закінчення проведення реформи децентралізації основним зовнішнім джерелом надходження фінансових ресурсів у розвиток громади був майже завжди лише Державний бюджет України у вигляді відповідних трансфертів.

Внесення відповідних змін у Бюджетний та Податковий кодекси України щодо затвердження складу доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад внаслідок проведення фінансової децентралізації дозволило забезпечити зростання дохідної частини місцевих бюджетів з 68,6 млрд грн. у 2014 році до 234 млрд грн у 2018 році (рис. 1.4) [5].

Рис. 1.4. Результати децентралізації за підсумками 2014-2018 років*

*Джерело: побудовано автором на підставі [5]

На сьогодні, пунктом 1 статті 64 Бюджетного кодексу України [2] затверджено склад доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад. Серед бюджетоформуючих податків слід відзначити: 60% податку на доходи фізичних осіб, що сплачується згідно з Податковим кодексом України на відповідній території; 10% податку на прибуток підприємств; податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності.

Серед позитивних елементів, направлених на стимулювання процесів створення об'єднаних територіальних громад й зростання рівня їх спроможності, був й той факт, що на 2017 рік місцевим бюджетам, які мали взаємовідносини з державним бюджетом, у тому числі бюджетам об'єднаних територіальних громад, крім базової дотації, освітньої та медичної субвенцій, передбачалося надання додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я та субвенції на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад.

У 2016 році бюджетам об'єднаних територіальних громад було перераховано з Державного бюджету України 3,5 млрд. грн міжбюджетних трансфертів, у 2017 році – 9,6 млрд. гривень [5].

У 2016 році об'єднані територіальні громади отримали субвенції з державного бюджету на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у загальному обсязі понад 1 млрд. грн. Кошти з фонду розподілялися в залежності від площі громади та кількості населення (причому, кількість сільського населення була більш значимою у розрахунках, ніж кількість населення у містах).

Об'єднані територіальні громади також одержали доступ до інших зовнішніх фінансових ресурсів. Раді об'єднаної територіальної громади надано право здійснювати місцеві запозичення до бюджету об'єднаної територіальної громади – як місцеві, так і внутрішні, у тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Запозичення здійснюються до бюджету розвитку і кошти спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є розвиток комунальної інфраструктури, впровадження ресурсозберігаючих технологій, створення, приріст чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань місцевих рад, спрямованих на задоволення інтересів населення їх громад [5].

У багатьох об'єднаних територіальних громадах, де величезна кількість невирішених проблем, тільки за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів забезпечити їх вирішення є не можливим. Таким чином, посадові особи органів місцевого самоврядування повинні більше уваги приділити питанням, що стосуються залучення зовнішніх інвестицій та інших ресурсів.

1.3. Бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади

Згідно із Бюджетним кодексом України [2] бюджет об'єднаних територіальних громад формується за рахунок 60% податку на доходи фізичних осіб, який є основним джерелом наповнення їх бюджетів, а також інших доходів: акцизного податку (5%), податку на майно, єдиного податку, збору за паркування, туристичного збору, плати за надання адміністративних послуг, 25% екологічного податку, 50% рентної плати за використання лісових ресурсів та води, 25% рентної плати за користування надрами (без нафти, природного газу, газового конденсату); плату за ліцензії та за державну реєстрацію, адміністративні штрафи та штрафні санкції тощо.

Додатковою складовою залучення фінансових ресурсів у розвиток об'єднаної територіальної громади є підготовка, затвердження та забезпечення реалізації відповідних цільових програм, а також отримання фінансування з Державного фонду регіонального розвитку. Характеристика зазначених складових наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Додаткові складові залучення фінансових ресурсів у розвиток об'єднаної територіальної громади*

Складова	Характеристика
Державні цільові програми	Механізм залучення коштів центрального бюджету на вирішення проблем у певній галузі або на певній території, що визнані пріоритетними на загальнодержавному рівні і мають системний характер, тобто перешкоджають стабільному соціально-економічному розвитку країни або принаймні декількох територіальних одиниць в її межах. Поряд із центральним урядом, місцеві органи влади можуть виступати ініціаторами і співвиконавцями таких програм, залучаючи з центрального бюджету додаткові ресурси для вирішення ключових проблем

Продовження табл. 1.2

Складова	Характеристика
Місцеві цільові програми	Механізм планування та управління місцевим розвитком, що в тій чи іншій формі застосовується у більшості населених пунктах світу (в міжнародній практиці більше відомий як територіальні та галузеві стратегії розвитку). Особливістю застосування цього механізму є те, що міські цільові програми дають змогу не тільки планувати відповідні видатки місцевих бюджетів, а й залучати додаткове фінансування у вигляді цільових трансфертів з державного бюджету надходжень у рамках державно-приватного партнерства чи концесії, інвестицій, кредитів тощо, у такий спосіб збільшуючи дохідну частину місцевого бюджету
Фінансування проєктів з Державного фонду регіонального розвитку	Механізм виконання інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку (у тому числі проєктів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури, індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів. Програми і проєкти, що реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку, підлягають співфінансуванню з місцевих бюджетів на рівні 10%. Проєкт регіонального розвитку перш за все має бути спрямований на розвиток інфраструктури, підприємництва, давати мультиплікаційний ефект
Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво)	Механізм місцевого розвитку та його фінансування, який ґрунтується на співпраці між територіальними громадами, спрямований на забезпечення їх сталого розвитку завдяки об'єднанню ресурсів різних муніципалітетів. Цей механізм дедалі частіше застосовується, оскільки дає змогу об'єднувати зусилля різних суб'єктів місцевого самоврядування для розв'язання проблем місцевого розвитку, що виходять за межі повноважень та спроможностей окремого муніципалітету.

*Джерело: узагальнено автором на підставі [35]

Потрібно враховувати, що міжмуніципальне співробітництво може бути реалізоване у різних формах – як у вигляді угод про співпрацю між містами чи територіями, шляхом створення спільного координаційного органу або комунального підприємства. Воно може здійснюватись також як на проєктній основі, так і мати більш регулярний та довгостроковий характер.

Основні риси міжмуніципального співробітництва наведені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Основні риси міжмуніципального співробітництва*

Основні риси	Характеристика
Наявність партнерів	Участь двох або декількох органів місцевого самоврядування, які співпрацюють між собою
Співпраця	Учасники погоджуються спільно працювати та надавати певні ресурси для отримання обопільної користі, яка була б недосяжною у разі їх самостійної (ізолюваної) діяльності
Широкий спектр взаємодії	Спільні зусилля можуть стосуватися однієї або кількох галузей, які належать до визначеної компетенції місцевого самоврядування
Спільне використання ресурсів	Співробітництво має свою ціну для кожного з органу місцевого самоврядування (партнера) – воно потребує зусиль, фінансування та спільного використання ресурсів (кадри, земля, обладнання, будівлі тощо)
Усвідомлене рішення	Міжмуніципальне співробітництво є результатом усвідомленого рішення, а не лише механічним виконанням відповідних нормативних актів. Угода про співпрацю є добровільною, вона не нав'язується чинним законодавством, хоча у деяких випадках законодавча база може наполегливо рекомендувати або навіть спонукати місцеву владу до пошуку шляхів співпраці
Нові вигоди	Нові вигоди для органів місцевого самоврядування (партнерів) можуть мати різний характер, наприклад, створення ресурсів для надання послуг, які є недоступними для малих громад, заощадження витрат при наданні послуг, підвищення якості послуг, краща координація у плануванні майбутнього розвитку

Основні риси	Характеристика
Співробітництво не є фрагментарним	Співробітництво розраховано на певний період, а у більшості випадків обумовлюється постійною угодою без визначеної дати завершення терміну дії
Непрямий контроль	Постійний трансфер повноважень органів місцевого самоврядування відсутній; муніципалітети зберігають непрямий контроль за рішеннями та послугами, які є результатом співробітництва

*Джерело: узагальнено автором на підставі [35]

Проте недостатня спроможність органів місцевого самоврядування забезпечити таке співробітництво необхідними ресурсами зумовлює його переважно декларативний характер. Співробітництву органів місцевого самоврядування перешкоджають наявна нестача досвіду та відсутність бачення чітких цілей, пріоритетів та форм співпраці.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ РІВНЯ СПРОМОЖНОСТІ
БЕРИСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Загальна характеристика Бериславської міської територіальної громади

З грудня 2020 року була створена Бериславська міська об'єднана територіальна громада. Головним стимулом для об'єднання 3 сільських рад (Шляхівської, Новобериславської та Зміївської) з 10 населеними пунктами та міської ради стало прагнення до кращого, комфортнішого життя з більшими ресурсами та повноваженнями [36].

Географічні та демографічні дані по кожному населеному пункту територіальної громади наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Географічні та демографічні дані по кожному населеному пункту територіальної громади*

Назва	Площа, кв. км	Кількість дворів	Протяжність доріг, км	Населення осіб
м. Берислав	9,93	4 320 приватних буд. та 98 багатоповерхових	72,245	12 250
с. Н.Берислав	1,33	398	8,5	867
с. Зміївка	4,74	735	18,63	2 245
с. Шляхове	1,843	317	9,06	844
с. Урожайне	0,94	150	4,5	486
с. Раківка	0,97	151	24	347
с. Тараса Шевченко	0,69	100	10	302
с. Першотравневе	0,47	32	8	124
с. Новосілка	0,77	10	4	76
с. Томарине	0,7	235	8,2	728

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

Узагальнюючи матеріали, що відображені у таблиці 2.1 можемо констатувати той факт, що загальна площа Бериславської міської територіальної громади складає 22,38 кв. км; загальна кількість дворів – 6448 приватних будинків та 98 багатоповерхових із чисельністю населення 18,3 тис. осіб.

Більш детальна інформація щодо демографічного стану Бериславської міської територіальної громади наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Інформація щодо демографічного стану Бериславської міської територіальної громади*

Середньорічна чисельність наявного населення, осіб	с. Шляхове	с. Урожайне	с. Раківка	с. Томарине	с. Зміївка	с. Новоберислав	м. Берислав
чоловіки %	48,63	49	43	48	50,3	49	46,2
жінки %	51,36	51	57	52	49,7	51	53,7
молодше працездатного віку (від 1 до 15 років), осіб	208	43	73	31	363	186	909
працездатного віку (чоловіки та жінки від 16 до 59 років), осіб	623	314	303	343	1 398	592	6 047
старше за працездатний вік, осіб	197	98	126	140	484	227	3 862

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

Особливості використання території Бериславської міської ради за господарським використанням наведено на рис. 2.1.

Результати проведеного дослідження щодо соціально-економічного та культурного розвитку територіальної громади дозволили встановити, що за підсумками 2020 року до загального фонду місцевого бюджету надійшло власних та закріплених доходів у сумі 15,6 млн грн, що становить 103,6% до планових призначень. Встановлено, що за джерелами надходжень недовиконання відсутнє. У порівнянні з відповідним періодом минулого року обсяги надходжень власних та закріплених доходів збільшилися на 587,7 тис. грн. [36].

Виконання по акцизному податку складає 5,2 млн грн або 102,7% планових призначень, що на 656,2 тис. грн більше обсягів надходжень за підсумками 2019 року.

Єдиного податку у 2020 році отримано у сумі 5,3 млн грн, при встановленому плановому завданні у загальному обсязі 5,1 млн грн, рівень виконання склав 104,8%. У порівнянні з 2019 роком обсяги надходження податку зросли на 148,6 тис. грн або на 2,9%.

Податку на майно залучено у сумі 4 млн грн або 103,2% до плану звітнього періоду, з яких: від плати за землю надходження склали 3,5 млн грн або 103,2% до плану. Разом з тим у порівнянні з 2019 роком загальний обсяг надходжень від плати за землю зменшився на 11,7 тис. грн; від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, надійшло 459,7 тис. грн (перевиконання планового завдання склало 15,3%), що на 128,9 тис. грн. є меншим у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року.

Відсоток виконання за неподатковими надходженнями склав 103,8% до плану 2020 року. Тобто, за підсумками 2020 року надійшло 1,1 млн грн. за неподатковими надходженнями, що на 40,1 тис. грн. перевищило обсяг планового завдання. У порівнянні з 2019 роком відповідні надходження зменшилися на 62,8 тис. грн або на 5,4%.

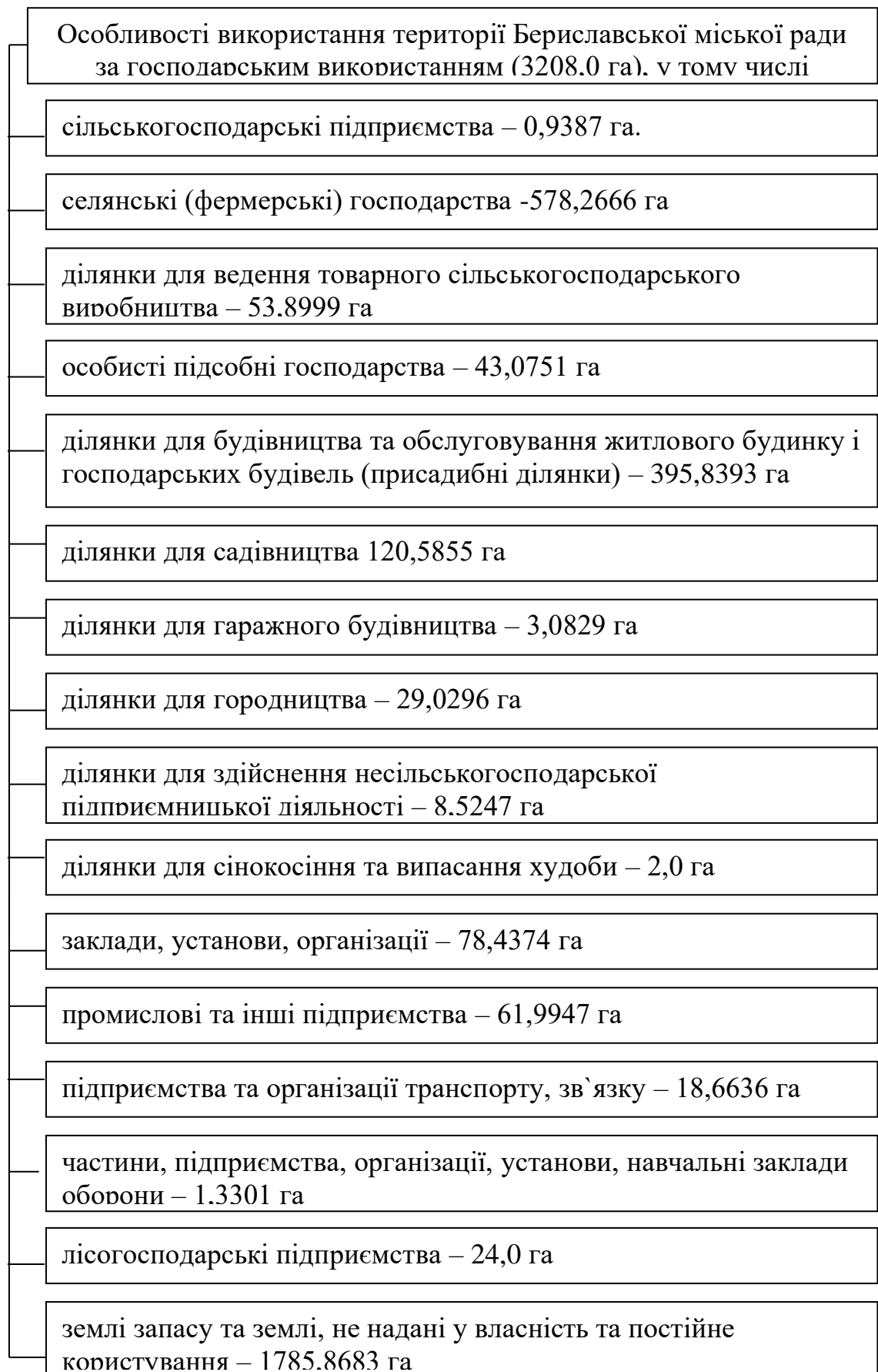

Рис. 2.1. Використання території Бериславської ОТГ*

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

При дослідженні обсягів надходжень офіційних трансфертів було встановлено, що за підсумками 2020 року їх загальний обсяг склав 12,3 млн грн. [36].

Встановлено, що доходи загального фонду міського бюджету за підсумками 2020 року склали 27,9 млн грн., що на 1,8% перевищує затверджене планове завдання (27,4 млн грн.).

Доходи спеціального фонду міського бюджету при планових уточнених призначеннях 1,9 млн грн, склали лише 1,87 млн грн, що на 3,4% є меншими за запланований обсяг надходжень. У тому числі забезпечено надходження: власних надходжень – у сумі 623,8 тис. грн, коштів від продажу землі – у сумі 1,2 млн грн., екологічного податку – 23,6 тис. грн, грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності – 20,5 тис. грн, надходжень коштів пайової участі у розвиток інфраструктури населеного пункту – 12,6 тис. грн.

Також потрібно відзначити, що з обласного бюджету було отримано субвенцію на здійснення природоохоронних заходів у сумі 1 млн грн, залишок невикористаних коштів у сумі 7,7 тис. гривень повернуто до обласного бюджету.

Таким чином загальний обсяг надходжень спеціального фонду бюджету міської ради з урахуванням трансфертів склав 2,86 млн грн, при річному запланованому обсязі у 2,94 млн грн. (97,5% від планового завдання) [36].

Загальна площа Бериславської міської ради складає 3208,00 га., у тому числі в межах населеного пункту 993,80 га.

2.2. Особливості розроблення програмних документів, направлених на зростання конкурентоспроможності територіальної громади

Для виконання встановлених завдань органом місцевого самоврядування здійснюється розробка та впровадження відповідних Програм та Стратегій соціально-економічного та культурного розвитку. Основою для формування вищевказаних програмних документів та раціонального використання фінансових ресурсів є визначені на депутатському та громадському рівні цілі та завдання соціально-економічного розвитку Бериславської міської територіальної громади. Так, серед основних соціально-економічних пріоритетів на 2020 рік було передбачено [36]:

1. Пріоритет 1: створення умов для переходу економіки територіальної громади до інноваційно-інвестиційного розвитку.

Серед критеріїв, що дозволяли визначити виконання встановленого пріоритету, було відзначено збільшення виробництва продукції промисловими підприємствами міста та підвищення рівня конкурентоспроможності економіки територіальної громади.

Завдання та заходи, які необхідно було здійснити для досягнення встановленої мети, наведені у таблиці 2.3.

2. Пріоритет 2: інноваційно-інвестиційний розвиток територіальної громади, сприяння розвитку мережі інфраструктури підприємства у територіальній громаді.

Критеріями реалізації вказаного пріоритету як основи для сталого економічного зростання підприємництва та підвищення життєвого рівня населення передбачалося:

– впровадження підприємцями інвестиційних проєктів пріоритетного значення, за рахунок власних і кредитних ресурсів;

Завдання та заходи, які необхідно здійснити для досягнення пріоритету 1*

Пріоритет	Завдання та заходи
Створення умов для переходу економіки	Створення необхідних умов для залучення інвестицій у промисловість, шляхом розробки на підприємствах інвестиційних бізнес-планів
територіальної громади до інноваційно-інвестиційного	Підвищення ефективності роботи підприємств переробної та харчової промисловості для забезпечення населення міста високоякісними продуктами харчування місцевого виробництва
розвитку	Підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом впровадження європейських стандартів якості, вдосконалення та оновлення асортименту відповідно до попиту споживачів. Особлива увага при виконанні зазначеного акцентувалася на господарській діяльності ПАТ «Бериславський машинобудівний завод»
	Підвищення ефективності роботи підприємств переробної та харчової промисловості за рахунок модернізації та введення нових виробничих потужностей (ТОВ «Берислав-хлібозавод»)
	Зростання обсягів експорту промислової продукції (ПАТ «Бериславський машинобудівний завод»)

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

– підвищення рівня заробітної плати у сфері торгівлі, максимально наблизивши її рівень до середнього по галузям економіки та Херсонській області у цілому;

– забезпечення впровадження програм розширення зайнятості населення та створення нових робочих місць.

Для досягнення вищезазначеного передбачалося здійснення завдань та заходів, які наведені у таблиці 2.4.

**Завдання та заходи, які необхідно здійснити для досягнення
пріоритету 2***

Пріоритет	Завдання та заходи
Інноваційно-інвестиційний розвиток територіальної громади, сприяння розвитку мережі інфраструктури підприємства у територіальній громаді	Удосконалення процесів регулювання земельних відносин на основі Земельного кодексу України
	Сприяння розвитку земельних та майнових орендних відносин шляхом запровадження розрахунків у грошовій формі
	Сприяння подальшому формуванню та розвитку ринку земель несільськогосподарського призначення, зокрема на землях оздоровчого і рекреаційного призначення, як ефективного джерела наповнення місцевих бюджетів, пріоритетного напрямку, розвитку ринкових відносин, поліпшення інвестиційного клімату у територіальній громаді як основи для залучення зовнішніх джерел фінансування
	Збільшення обсягів переробки продукції рослинництва, овочівництва, тваринництва

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

3. Пріоритет 3: впровадження енергозберігаючих технологій.

Серед критеріїв, що дозволяли визначити виконання встановленого пріоритету, було передбачено впровадження інвестиційних проєктів, які виконуються із залученням власних коштів підприємств в галузі енергозбереження .

Основний комплекс завдань та заходів, які передбачалося для цього здійснити, наведено у таблиці 2.5.

4. Пріоритет 4: сприяння реалізації проєктів за пріоритетними інвестиційними напрямками.

Критеріями реалізації вказаного пріоритету є:

– забезпечення стійкого росту надходження інвестицій в економіку територіальної громади;

**Завдання та заходи, які необхідно здійснити для досягнення
пріоритету 3***

Пріоритет	Завдання та заходи
Впровадження енергозберігаючих технологій	Забезпечення стовідсоткового рівня оплати за спожиту електроенергію, за спожитий природний газ
	Зменшення обсягів споживання енергоносіїв в абсолютних одиницях
	Зменшення витрат на одиницю виробленої продукції
	Збільшення у балансі споживання частки енергоресурсів, вироблених за рахунок упровадження енергозберігаючих та енергоефективних технологій
	Створення дієвої системи моніторингу енергоспоживання міста, для визначення енергоємності валового внутрішнього продукту (валового регіонального продукту) як основного критерію оцінки ефективності здійснення політики енергозбереження
	Забезпечення контролю та аналізу споживання енергетичних ресурсів у всіх сферах господарювання. Отримані результати потрібно буде систематизувати для узгодженого формування і реалізації політики енергозбереження у територіальній громаді)
	Впровадження енергоефективних технологій, обладнання, матеріалів у результаті технічного переобладнання діючих потужностей, удосконалення систем енергозбереження, масового застосування приладів обліку споживання енергоресурсів

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

– впровадження дієвих механізмів реалізації інвестиційних проєктів.

Завдання та заходи, які необхідно для цього здійснити, наведені у таблиці 2.6.

**Завдання та заходи, які необхідно здійснити для досягнення
пріоритету 4***

Пріоритет	Завдання та заходи
Сприяння реалізації проєктів за пріоритетними інвестиційними напрямами	Сприяння розповсюдженню інвестиційних проєктів через мережу Інтернет та інші засоби масової інформації
	Сприяння участі підприємств, установ та організацій у міжнародних виставках – ярмарках, у проведенні семінарів та «круглих столів» з питань збільшення обсягів залучення внутрішніх та іноземних інвестицій
	Постійне оновлення переліку інвестиційних пропозицій, які потребують першочергового залучення додаткових джерел фінансування
	Здійснення популяризації та пропаганди потенційних можливостей територіальної громади серед вітчизняних інвесторів
	Сприяння всебічному поширенню інформації щодо інвестиційних пропозицій, вільних земельних ділянок та інших пропозицій стосовно інвестиційного співробітництва
	Сприяння реалізації пріоритетних інвестиційних проєктів

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

5. Пріоритет 5: легалізація фінансових потоків.

Серед критеріїв, що дозволяли визначити виконання встановленого пріоритету, було передбачено за підсумками 2020 року загальний обсяг надходжень до міського бюджету у розмірі 28,3 млн грн., у тому числі інша субвенція на утримання дошкільних закладів освіти у сумі 10,6 млн грн.

Основний комплекс завдань та заходів, які передбачалося для цього здійснити, наведені у таблиці 2.7

**Завдання та заходи, які необхідно здійснити для досягнення
пріоритету 5***

Пріоритет	Завдання та заходи
Легалізація фінансових потоків	Відновлення платоспроможності підприємств
	Ефективне та цільове використання бюджетних коштів, досягнення запланованих результатів державної підтримки у відповідних сферах та галузях економіки
	Активна протидія штучній збитковості підприємств, тіньовій діяльності та ухилянням від оподаткування
	Повсякденне поширення позитивного досвіду розвитку підприємництва, легалізації заробітної плати та підвищення її рівня на малих підприємствах

*Джерело: узагальнено автором на підставі [36]

6. Пріоритет 6: Розвиток громадського суспільства.

Серед основних завдань, направлених на досягнення вищевказаного пріоритету, передбачалося: створення у територіальній громаді належних умов для всебічного розвитку громадського суспільства.

Основні завдання стосовно досягнення вищевказаного:

– забезпечення широкого інформування населення з питань розвитку громадянського суспільства та налагодження соціального партнерства; забезпечення публічності та відкритості у діяльності органу місцевого самоврядування; здійснення широкого впровадження механізму консультацій з громадськістю під час розробки та реалізації управлінських рішень.

Основою для реалізації будь-якого програмного документа у Бериславській міській територіальній громаді повинна стати налагоджена системна робота структурних підрозділів виконкому територіальної громади з іншими публічними інституціями.

2.3. Сучасний стан розвитку житлово-комунального господарства у Бериславській міській територіальній громаді

Базовою послугою для нормальної життєдіяльності особистості є доступ до якісної питної води. Вода – це основа ведення побуту. У свою чергу якісне водопостачання – це рівень розвитку, це показник соціально-економічного зростання будь-якого регіону. Незважаючи на вказане, не усі мешканці Бериславської об'єднаної територіальної громади мають можливість користуватись такою послугою.

Підприємства житлово-комунального господарства у цілому намагаються здійснити усі необхідні дії для забезпечення надання необхідних послуг населенню та іншим споживачам. Зацікавленість посадових осіб органів місцевого самоврядування у досягненні максимальних результатів й за вказаною сферою діяльності пов'язано безпосередньо із тим, що зазначений напрямок є ключовим при визначенні конкурентоспроможності відповідної територіальної громади. Таким чином робота комунальних підприємств Бериславської міської територіальної громади, які функціонують у сфері житлово-комунального господарства, була направлена на підтримання в санітарному стані території міста, забезпечення безперебійного водопостачання.

На сьогодні у підпорядкування Бериславської міської територіальної громади сім комунальних підприємств, які надають відповідні послуги з водопостачання для населення територіальної громади, а саме:

1. Сільське житлово-комунальне підприємство «Орфей». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.8.

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Сільське житлово-комунальне підприємство «Орфей»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од.	287	264	-23
2.	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб., усього	58,8	68,2	9,4
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням по усьому с. Шляхове, %	90,5	83,3	-7,2
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу, %	0	0	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

Заборгованість за надані послуги водопостачання з боку населення складає 38%. Питома вага у складі витрат: електрична енергія – 18,4%; заробітна плата – 63,5%.

2. Сільське житлово-комунальне підприємство «Урожайне». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.9.

Тариф для населення та інших суб'єктів господарювання складає 18,0 грн / куб. м.

Питома вага у складі витрат: електричної енергії складає 9%, заробітної плати – 58%.

Таблиця 2.9

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Сільське житлово-комунальне підприємство «Урожайне»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од.	111	111	0
2.	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб., усього	14,2	13,0	-1,2
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням по всьому с. Урожайне, %	100	100	0
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу, %	0	0	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

3. Сільське житлово-комунальне підприємство «Раківське». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Сільське житлово-комунальне підприємство «Раківське»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од.	203	195	-8
2.	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб., усього	12,2	12,9	0,7

Продовження табл. 2.10

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням по всьому с. Раківське %	100	100	0
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу., %	0	0	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

Тариф для населення та суб'єктів господарювання становить 26,00 грн / куб. м. Рівень заборгованості за надані послуги з боку населення складає 15% . Питома вага у складі витрат: електричної енергії – 18%; заробітної плати – 52%.

4. Комунальне підприємство «Томаринське». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Комунальне підприємство «Томаринське»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од.	214	208	-6
2.	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб., усього	39,8	49,6	9,8
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням по всьому с. Томарине %	100	100	0

Продовження табл. 2.11

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу, %	0	0	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

Тариф для населення та суб'єктів господарювання становить 19,00 грн / куб. м. Рівень заборгованості з боку населення складає 30%. Питома вага у складі витрат: електричної енергії складає – 60,5%, заробітної плати – 29,9%.

5. Сільське житлово-комунальне підприємство «Злагода». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Сільське житлово-комунальне підприємство «Злагода»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів, од.	754	754	0
2.	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб., усього	69,5	78,9	9,4
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням по всьому с. Зміївка	84	84	0
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу, %	0	0	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

Тариф для населення та суб'єктів господарювання становить 20,00 грн / куб. м. Рентабельність у тарифах закладена у розмірі: 30% – у тарифі для населення; 30 % – у тарифі для бюджетних установ; 36% – в тарифі для підприємців.

Питома вага у складі витрат: електричної енергії – 39%; заробітної плати – 9%; робіт з адміністрування – 23%.

6. Новобериславське сільське житлово-комунальне підприємство «Джерело». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Новобериславське сільське житлово-комунальне підприємство
«Джерело»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од.	292	292	0
2.	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб., усього	43,1	45,4	2,3
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням по всьому с. Новоберислав	100	100	0
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу, %	0	0	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

Тариф для населення та суб'єктів господарювання становить 13,4 грн/м³. Рентабельність у тарифах закладена у розмірі 10% у тарифі для населення.

Питома вага у складі витрат: електричної енергії складає 40%.

7. Комунальне виробниче управління «Бериславський водоканал». Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням щодо вказаного підприємства відображено у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

**Аналіз рівня охоплення централізованим водопостачанням
(Комунальне виробниче управління «Бериславський
водоканал»)***

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення
1.	Кількість абонентів, од.	4676	4476	-200
2.	Обсяги споживання питної води, тис.м.куб. всього	630,6	692,0	61,4
3.	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням	100	100	0
4.	Рівень охоплення населення централізованим водовідведенням по селищу., %	32	32	0

*Джерело: розраховано автором на підставі [36]

Тарифи з водопостачання для населення та суб'єктів господарювання становлять 11,23 грн / куб. м³, з водовідведення – 16,66 грн /куб. м. Питома вага у складі витрат: електричної енергії – 41%; заробітної плати – 39%.

Проведене дослідження за фінансово-господарськими показниками свідчить про суттєву різницю у рівні розвитку досліджуваних комунальних підприємств. Зазначене не дозволяє обґрунтовано визначити проблеми, що стримують зростання якості наданих послуг та рівня конкурентоспроможності територіальної громади у цілому.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

3.1. Сучасні методи визначення проблемних складових у розвитку територіальних громад

На сьогодні існує величезна кількість підходів щодо оцінювання рівня розвитку як на мікрорівні (рівень підприємств, установ та організацій), так і на мезо- (рівень адміністративно-територіальних одиниць) і макрорівні (рівень країни у цілому). За результатами проведеного дослідження найбільш цікавою та можливою для впровадження є методика, запропонована у праці [15] (рис. 3.1).

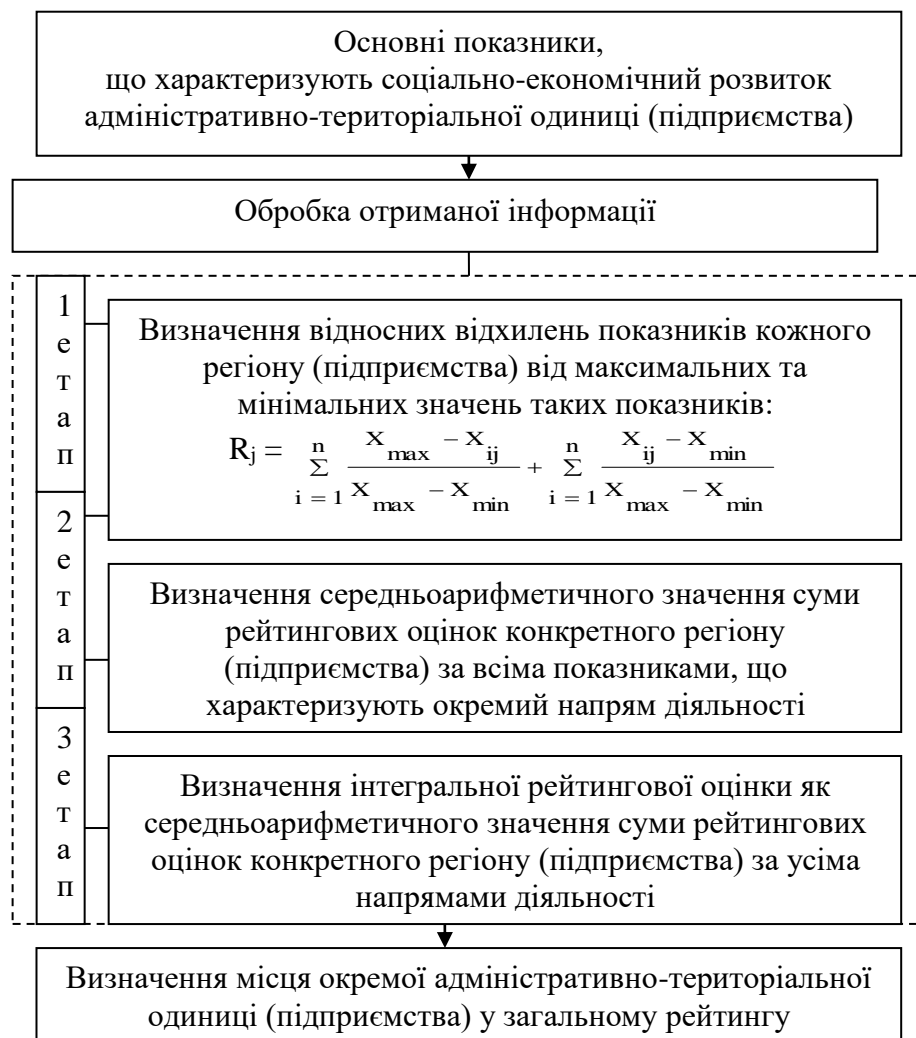

Рис. 3.1 Методичний підхід щодо визначення місця окремої адміністративно-територіальної одиниці (підприємства) [15]

Використовуючи зазначений методичний підхід, а також аналітичну інформацію щодо показників розвитку комунальних підприємств Бериславської міської територіальної громади визначимо підприємство, яке має найнижчий рівень конкурентоспроможності для подальшого залучення коштів у його розвиток. Зазначене пов'язано з законом функціонування організації «слабка ланка», відповідно до якого «сила» (конкурентоспроможність) системи визначається за показником її найслабшої ланки. Тобто, враховуючи, що одним із ключових показників, за яким можливо оцінити рівень конкурентоспроможності територіальної громади, є якість надання послуг з водопостачання та водовідведення, то залучення додаткових фінансових ресурсів у розвиток занедбаних відповідних комунальних підприємств дозволить не лише підвищити якість надання послуг з водопостачання, а й забезпечити загальне зростання конкурентоспроможності відповідної територіальної громади.

Таким чином, у таблиці 3.1 відобразимо узагальнену аналітичну інформацію щодо функціонування комунальних підприємств Бериславської міської територіальної громади, які надають відповідні послуги з водопостачання.

Використовуючи методичний підхід, відображений на рисунку 3.1, переведемо запропоновані показники, що мають різні одиниці виміру, в одну співставлену шкалу та визначимо загальний індекс конкурентоспроможності й місце кожного з досліджуваних комунальних підприємств у загальній сукупності. При визначенні загального індексу конкурентоспроможності будемо вважати, що кожен із запропонованих показників, має однаковий вплив на загальний результативний фактор (індекс конкурентоспроможності).

Проміжні розрахунки для визначення індексу конкурентоспроможності відобразимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.1

Узагальнена аналітична інформація щодо функціонування комунальних підприємств, що надають послуги водопостачання*

Комунальне підприємство	Ступінь зносу, %	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням, %	Рівень сплати населенням за послуги водопостачання, %	Тарифи для населення та інших організацій, грн/м3
СЖКП «Орфей»	100	264	68,2	83,3	98	14,79
СЖКП «Урожайне»	50	111	13,0	100	100	18,00
СЖКП «Раківське»	80	195	12,9	100	70	26,00
ЖКП «Томаринське»	80	208	49,6	100	95	19,00
СЖКП «Злагода»	72	754	78,9	84	91	20,00
Новобериславське СЖКП «Джерело»	60	292	45,4	100	90	13,4
КВУ «Бериславський водоканал»	36	4476	692	100	94	11,23

*Джерело: розраховано автором

Таблиця 3.2

Проміжні розрахунки для визначення індексу конкурентоспроможності*

Комунальне підприємство	Ступінь зносу, %	Коефіцієнт	Кількість абонентів з централізованого водопостачання, од	Коефіцієнт	Обсяги споживання питної води, тис. м. куб	Коефіцієнт
СЖКП «Орфей»	100	1	264	0,9649	68,2	0,9186
СЖКП «Урожайне»	50	0,2188	111	1	13	0,9999
СЖКП «Раківське»	80	0,6875	195	0,9808	12,9	1
СЖКП «Томаринське»	80	0,6875	208	0,9778	49,6	0,9460
СЖКП «Злагода»	72	0,5625	754	0,8527	78,9	0,9028
Новобериславське СЖКП «Джерело»	60	0,3750	292	0,9585	45,4	0,9521
КВУ «Бериславський водоканал»	36	0	4476	0	692	0
max	100		4476		692	
min	36		111		12,9	

Продовження табл. 3.2

Комунальне підприємство	Рівень охоплення населення централізованим водопостачанням, %	Коефіцієнт	Рівень сплати населенням за послуги водопостачання, %	Коефіцієнт	Тарифи для населення та інших організацій, грн/м3	Коефіцієнт
СЖКП «Орфей»	83,3	1	98	0,0667	14,79	0,2410
СЖКП «Урожайне»	100	0	100	0	18	0,4584
СЖКП «Раківське»	100	0	70	1	26	1
СЖКП «Томаринське»	100	0	95	0,1667	19	0,5261
СЖКП «Злагода»	84	0,9581	91	0,3	20	0,5938
Новобериславське СЖКП «Джерело»	100	0	90	0,3333	13,4	0,1469
КВУ «Бериславський водоканал»	100	0	94	0,2	11,23	0
max	100		100		26,0	
min	83,3		70		11,23	

*Джерело: розраховано автором

Узагальнені результати щодо визначення індексу конкурентоспроможності досліджуваних комунальних підприємств, що здійснюють надання послуг з водопостачання, наведені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Узагальнені результати щодо визначення індексу конкурентоспроможності*

Комунальне підприємство	Сума коефіцієнтів	Середнє значення	Місце
СЖКП «Орфей»	4,1912	0,6985	6
СЖКП «Урожайне»	2,6770	0,4462	2
СЖКП «Раківське»	4,6683	0,7780	7
ЖКП «Томаринське»	3,3040	0,5507	4
СЖКП «Злагода»	4,1699	0,6950	5
Новобериславське СЖКП «Джерело»	2,7659	0,4610	3
КВУ «Бериславський водоканал»	0,2000	0,0333	1

*Джерело: розраховано автором

Отримані результати у таблиці 3.3 свідчать про те, що найвищий рівень конкурентоспроможності має Комунальне виробниче управління «Бериславський водоканал». Натомість, найгірший показник у сільського житлово-комунального підприємства «Раківське», яке на 0,0798 пункти відстає від передостаннього місця (сільського житлово-комунального підприємства «Орфей») та на 0,7447 пункти від підприємства-лідера комунальне виробниче управління «Бериславський

водоканал». Таким чином, нагальною потребою для керівництва Бериславської міської територіальної громади є залучення додаткових джерел фінансування, направлених як на розвиток комунального підприємства – лідера (комунальне виробниче управління «Бериславський водоканал»), так і на розвиток підприємства-аутсайдера (Сільське житлово-комунальне підприємство «Раківське»).

3.2. Інвестиційні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади

Корпоратизація комунальних підприємств – механізм залучення додаткових надходжень шляхом передачі корпоративних прав на унітарне комунальне підприємство (або частини таких прав) приватним інвесторам та його перетворення на корпоративне. Корпоратизацію комунальних підприємств часто використовують у перехідних економіках, де існує потреба перевести комунальні активи у приватну власність і залучити додаткові інвестиції. Залежно від потреб, територіальна громада може зберегти права власності на комунальне підприємство, але водночас позбутися відповідальності за його зобов'язання, залучити до підприємства інвестиційні ресурси, але зберегти за собою контрольні чи блокувальні повноваження або надати дозвіл для повної приватизації комунального підприємства.

Створення суб'єктів господарювання комунальної форми власності, спроможних бути джерелом надходжень до місцевих бюджетів і забезпечувати надання якісних послуг соціального характеру – ключовий напрям роботи посадових осіб органів місцевого самоврядування, який повинен забезпечити охоплення та вирішення комплексу проблемних питань. Подальший розвиток та укріплення комунальної власності в Україні має здійснюватися на основі функціонального підходу, тобто передбачати визначення критеріїв

формування власності місцевої громади як ключового джерела економічної достатності відповідної території та відповідати повноваженням, наданим чинним законодавством органам місцевого самоврядування, й інтересам місцевого населення, що мешкає на відповідній території, і забезпечувати розвиток та нарощування обсягів виробництва місцевого господарства.

Компенсація впливу – механізм, що дає змогу синхронізувати темпи розвитку інфраструктури з динамікою житлової та комерційної забудови, а також компенсувати негативний вплив зовнішніх чинників на територію, наприклад, промислового забруднення довкілля. Механізми, що можуть бути задіяні [35]:

- щодо впливу на інфраструктуру – пайова участь;
- екологічні – формуванням фонду охорони навколишнього природного середовища та фінансуванням з нього відповідних заходів;
- щодо використання земель сільсько- чи лісогосподарського призначення, що знаходяться на території населеного пункту, не за цільовим призначенням – відповідні відшкодування

Для того, щоб створити середовище, в якому потенціал публічно-приватного партнерства може бути використаний якнайповніше, важливо, щоб орган влади, який має намір започаткувати партнерство, розумів справжні мотиви, що спонукають приватні структури до реалізації публічних проєктів та сутність цього механізму. Важливо усвідомити «територію» публічного сектору, проблема забезпечення ефективності якої існує в усьому світі. Це – сфера традиційної відповідальності та діяльності органів публічної влади певного рівня (публічного сектору), яка визначається у кожній країні відповідно до адміністративно-територіального устрою, територіальної організації влади та інших чинників і закріплюється законодавчо. Саме з таких умов походить поняття «публічні послуги».

Базовими засадами публічно-приватного партнерства є [35]: завданням місцевої влади є не будівництво і власність об'єктів під послуги, а лише надання самих послуг; інвестування в будівництво – це роль приватного партнера, який надалі адмініструє альтернативні джерела надходжень з об'єкту, а між іншим протягом певного терміну розпоряджається й бюджетними надходженнями; фінансування готового об'єкту з боку місцевої влади повинне лише забезпечувати доступність громадських послуг, проте не є операційним фінансуванням, тобто не спрямовується на утримання самого об'єкту; обсяг фінансування об'єкту місцевою владою залежить від рівня, характеру та кількості послуг та має довготривалий характер.

Слід зазначити, що переваги публічно-приватного партнерства для органів влади досягаються завдяки: використанню можливостей щодо зменшення бюджетних витрат на розвиток нової інфраструктури; прискорення будівництва ключових об'єктів у порівнянні з визначеними термінами за умови залучення винятково публічних інвестицій; використанню можливостей додаткової управлінської експертизи залученого представника бізнес-сектору щодо наявного досвіду та компетенцій стосовно впровадження та управління потужними проєктами; отриманню доступу до інноваційних технологій, які є у наявності у приватних бізнес-структур; залучення фінансових ресурсів з різних джерел фінансування для реалізації проєкту [35].

Основною перевагою публічно-приватного партнерства для бізнес-структур є той факт, що вони отримують можливість інвестувати власні фінансові ресурси у розвиток галузей соціально-економічного життя територіальної громади, до яких доступу раніше не було, тим самим здійснюючи захоплення вільних сегментів ринку.

ВИСНОВКИ

Дослідження, проведені у кваліфікаційній роботі (проекті), говорять про важливість та необхідність удосконалення механізму забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад, та дозволяють зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що на сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства існує величезна кількість трактувань терміну «конкуренція». Як економічна категорія під конкуренцією слід розуміти економічну боротьбу, суперництво між відокремленими учасниками ринку щодо надання послуг, виробництва продукції, виконання робіт з метою задоволення власних інтересів та інтересів потенційних споживачів. З точки зору теоретичних основ самого явища, конкуренція є проявом об'єктивних процесів у діяльності досліджуваного об'єкта та проявляється у впровадженні комплексу заходів щодо зниження загального обсягу витрат, пов'язаних з наданням відповідних послуг, виробництвом продукції та виконанням робіт з одночасною максимізацією рівня задоволеності потреб відповідної групи споживачів. Сама ж боротьба, суперництво при цьому виступає у якості видимої її частини, предмету розгляду в економічних доктринах.

2. Виявлено, що фінансові ресурси є одним із надзвичайно важливих видів ресурсного забезпечення функціонування та розвитку громади. Зазначене пов'язано також і з тим фактом, що на сьогодні можливостей отримання фінансових ресурсів в об'єднаній територіальній громаді є величезна кількість. При цьому необхідно забезпечити їх класифікацію за джерелами походження, визначити особливості, здійснити розгляд альтернативних джерел мобілізації ресурсів з урахуванням наявних факторів обмеження та можливих способів їх використання відповідно до механізму, передбаченого чинним законодавством.

3. Встановлено, що міжмуніципальне співробітництво може бути реалізоване у різних формах – як у вигляді угод про співпрацю між містами чи територіями, шляхом створення спільного координаційного органу або комунального підприємства. Воно може здійснюватись також як на проєктній основі, так і мати більш регулярний та довгостроковий характер. Разом з тим недостатня спроможність органів місцевого самоврядування забезпечити таке співробітництво необхідними ресурсами зумовлює його переважно декларативний характер. Співробітництву органів місцевого самоврядування перешкоджають наявна нестача досвіду та відсутність бачення чітких цілей, пріоритетів та форм співпраці.

4. Результати проведеного дослідження щодо соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади дозволили встановити, що за підсумками 2020 року до загального фонду місцевого бюджету територіальної громади надійшло власних та закріплених доходів у сумі 15,6 млн грн, що становить 103,6% до планових призначень. Виявлено, що за джерелами надходжень недовиконання відсутнє. У порівнянні з відповідним періодом минулого року обсяги надходжень власних та закріплених доходів збільшилися на 587,7 тис. грн.

5. Виявлено, що для виконання встановлених завдань органом місцевого самоврядування здійснюється розробка та впровадження відповідних Програм і Стратегій соціально-економічного та культурного розвитку. Основою для формування вищевказаних програмних документів та раціонального використання фінансових ресурсів є визначені на депутатському та громадському рівні цілі й завдання соціально-економічного розвитку Бериславської міської територіальної громади.

6. Встановлено, що підприємства житлово-комунального господарства Бериславської міської територіальної громади у цілому

намагаються здійснити усі необхідні дії для забезпечення надання необхідних якісних послуг населенню та іншим споживачам. Зацікавленість посадових осіб органів місцевого самоврядування у досягненні максимальних результатів й за вказаною сферою діяльності пов'язано безпосередньо із тим, що зазначений напрямок є ключовим при визначенні конкурентоспроможності відповідної територіальної громади. Таким чином робота комунальних підприємств Бериславської міської територіальної громади, які функціонують у сфері житлово-комунального господарства, направлена на підтримання в санітарному стані території міста, забезпечення безперебійного водопостачання.

7. Враховуючи, що одним із ключових показників, за яким можливо оцінити рівень конкурентоспроможності територіальної громади, є якість надання послуг з водопостачання, то залучення додаткових фінансових ресурсів у розвиток занедбаних комунальних підприємств дозволить не лише підвищити якість надання послуг з водопостачання, а й забезпечити загальне зростання конкурентоспроможності відповідної територіальної громади.

Встановлено, що серед досліджуваних комунальних підприємств найвищий рівень конкурентоспроможності має КВУ «Бериславський водоканал». Натомість, найгірший показник у сільського ЖКП «Раківське», яке на 0,0798 пункти відстає від передостаннього місця (сільського ЖКП «Орфей») та на 0,7447 пункти від підприємства-лідера КВУ «Бериславський водоканал».

8. Виявлено, що основною перевагою публічно-приватного партнерства для приватних організацій є те, що вони отримують можливість для інвестицій у ті галузі соціально-економічного життя територіальної громади, які раніше вважалися сферою публічних капіталовкладень і, таким чином, розширюють свої можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бальцерович Л. Свобода і розвиток. Економіка вільного ринку. Львів, 2000. С. 23–24.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення. К. : Знання України, 2015. 463 с.
4. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук, Маркіян Дацишин. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.
5. Децентралізація дає можливості. Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua>.
6. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. / авт. кол. : В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук, Л. Чорній, К. Рубановський, М. Борода. К. : Центр громадської експертизи. Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. 176 с.
7. Захарченко В. Конкурентоспроможність регіонів України: кластерний підхід. Режим доступу : http://www.v mural.com.ua/upload/publikatsii/nauka/pdf_2012/Concurentospromozhnist_regioniv_Ukraini.pdf.
8. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / за заг. ред. доктора наук з державного управління, професора, Заслуженого юриста України В.М. Олуйко. К. : Ваіте, 2017. 432 с.
9. Карпенко Т. Р., Олійник Н. М. Соціально-економічні передумови становлення та розвитку підприємництва в сучасних

умовах. *Економіка підприємства: теорія та практика* : Тези доповідей IV Всеукраїнської студентської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15 квітня 2016 р.). Луцьк: Луцький НТУ, С. 31-33

10. Козарезенко Л. В. Фонд цільового капіталу як альтернатива бюджетного фінансування розвитку людського потенціалу. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 22 (1). С. 218-225.

11. Корчак А. Ю., Олійник Н. М. Оптимізація соціальної інфраструктури регіону. *Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації* : Збірник матеріалів XVI Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. Одеса, 25-26 квітня 2013 р. С. 48-50.

12. Костенко О. В., Олійник Н. М. Проблеми і перспективи працевлаштування молоді в Україні. *Проблеми розвитку економіки підприємства: погляд молоді* : Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції. Харків, 2012. С. 60-61.

13. Куйбіда В. С. Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід. К. : Логос, 2009. 108 с.

14. Макаренко С. М. Теоретико-методологічні та прикладні засади формування інноваційної стратегії розвитку промислового підприємства. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 234 с.

15. Макаренко С. М. Формування інноваційної стратегії розвитку промислового підприємства: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.04; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2021. 455 с.

16. Макаренко С. М., Абельдяєва Т. А., Казакова Т. С., Олійник Н. М. Визначення професійних компетентностей фахівців як складової формування оптимальної стратегії розвитку трудових ресурсів. *Економічний простір*. 2017. № 127. С. 150–161.

17. Макаренко С. М., Капліна Є.О., Олійник Н.М. Удосконалення системи працевлаштування безробітних осіб як основи підвищення якості життя населення. *Актуальні проблеми економіки*. № 7 (193). 2017. С. 70–77.

18.Макаренко С. М., Соловйова Н. І., Олійник Н. М. Методологічна коректність прогнозного оцінювання параметрів соціально-економічного розвитку регіонів. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 11 (185). С. 268–277.

19.Матюхіна В. О., Олійник Н. М. Аналіз трудового потенціалу Південного регіону України. *Актуальні проблеми економіки та фінансів* : Збірник тез наукових робіт VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ – Санкт-Петербург – Відень), 30 червня 2016 р. С. 14-17.

20.Мельник А. Управління ресурсами території в контексті європейської та національної політики регіонального розвитку. *Вісник ТНЕУ*. 2018. №3. С. 15–17.

21. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук. К. : 2017. 110 с.

22.Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль) /Анатолій Ткачук. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 80 с.

23.Об'єднання громад: від ініціативи до ефективної діяльності. / Упорядник: Богдан Зелений. Львів, 2016. 288 с.

24.Олійник Н. М. Відтворювальний контекст оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання регіону. *Економічні інновації* : Збірник наукових праць. Одеса, 2013. Вип. 52. С. 272-276.

25.Олійник Н. М. Ринкові перспективи розвитку агропромислового комплексу Південного регіону України. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 2 (44). С. 144-148.

26.Олійник Н. М., Муратов О. М. Особливості прогнозування регіонального розвитку у системі регулювання національної економіки. *Економічні інновації*. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2016. Вип. 62. С. 424-426.

27. Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері: метод. рек. для органів влади та недерж. орг.-цій. /Авт. кол. : В. В. Белявцева, А. І. Гнатенко, О. С. Зінченко та ін.; за заг. ред. О. В. Кулініча. Харків : Золоті сторінки, 2017. 149 с.

28. Основи регіонального управління в Україні [Текст] : підручник // авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, «Фенікс», 2012. 576 с.

29. Планування соціально-економічного розвитку міста [Текст]: монографія /авт.-упоряд. О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, В. В. Юзефович [та ін.] / за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, «Фенікс», 2011. 160 с.

30. Планування соціально-економічного розвитку територій України [Текст] : навч. пос./ авт.-упор. О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, В. В. Юзефович [та ін.]; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, «Фенікс», 2011. 206 с.

31. Портер М. Конкуренция. М. : Вильямс, 2000. 495 с.

32. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

33. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 214. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>

34. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

35. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович. К. 2017. 107 с.

36. Сайт Бериславської міської територіальної громади. Режим доступу: <https://berislav-mr.gov.ua/>

37. Тюхтенко Н. А., Макаренко С. М., Олексенко Я. А. Оцінювання соціально-економічної ефективності формування корпоративної культури: на прикладі України. *The scientific heritage*. 2020. № 45, Vol. 4. P. 38–43.

38. Тюхтенко Н. А., Макаренко С. М., Олексенко Я. А. Формування корпоративної культури як основи підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економічний вісник університету*. 2020. Випуск №. 44. С. 98–106

39. Шарапа І. В., Макаренко С. М., Олійник Н. М. Якість життя населення як індикатор соціально-економічного розвитку регіону. *Таврійський науковий вісник*. 2011. Вип. 77. С. 345–348.

40. Bilyk R. Role of the Local Authorities in Implementing of Reforms in Ukraine and Ensuring Economic Security of Territories. *Intellectual Archive*, 2017. Vol. 6. №2. S.10-22.

41. Elzbieta Sobczak: Specialization and competitiveness of workforce change in sectors grouped to R&D activities intensity in European Union Countries // Research papers of Wroclaw University of Economics «Local and Regional Economy in Theory and Practice», Wroclaw, 2015. S. 144-153.

42. Formation of an Innovative Competitiveness Management System of the Enterprise: On the Case of Ukraine's Healthcare / S. Makarenko et al. *Journal of Economics and Management Sciences*. 2020. vol. 3, № 1, pp. 1–12. URL: <https://doi.org/10.30560/jems.v3n1p1>.

43. Innovative Approaches to Enterprise Competitiveness Assessment. / N. Tyukhtenko et al. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. Issue 1. P. 278-289.

44. Innovative development of the regions: cooperation between enterprises and state institutions / N. Tyukhtenko et al. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. Issue 3. P. 354–365.